

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

ח"כ שנתבע ומבקש לדון בבי"ד שפסול לדון בו

תיק ממונות מס' 2307-עד

(מהד' כא סיון)

נושא הדיון

א' תבע את ח"כ ב' בבית דין זה על אחריותו בגרמת מוות של בני משפחתו, בהיותו ח"כ שהיה יכול למנוע את פינוי גוש קטיף והפיכתו ל"חמאסלנד" שמשם נורתה הפצצה שהרגה אותם, ולא מנע זאת, בניגוד לדעת רוב חברי מועצת גדולי התורה של אגו"י שב' היה חייב להישמע להם. א' מנמק את תביעתו מדין שליח ציבור שחייב על נזקים אלו, ועוד טעמים. א' מנמק את תביעתו בבית דין זה או לחילופין בזבל"א, משום שביה"ד שב' מבקש לדון בו פסול לדון את ב' מכמה טעמים בהלכה.

בית דין זה קבל את טענותיו של א' בענין מקום הדיון, וב' משיב במכתב שלפי עצה הלכתית שקבל אינו חייב לקבל את הכרעת בית הדין בענין מקום הדיון, וכתנא דמסייע הוא מצרף "פשוטו" התום ע"י שלוש חתימות מביה"ד בב"ב מיום כז אדר תשס"ט המבטל החלטה שניתנה בבית דין זה (בין החתימות ישנה אחת מזוייפת בודאי, והיא של מרן הגרנ"ק שליט"א, וכפי שכתב אח"כ במכתב לאבי"ד שליט"א. על מעלליהם של בעלי החתימות האחרות על אותו פשוטו, בהרס מערכת בתי הדין, ע"י פס"ד ירושלים כרך יב עמ' יט).

החלטה לכתב סירוב

כבר נפסק בפס"ד ירושלים כרך ט עמ' טו ואילך, שבמקרה כמו זה, דינו של הנתבע כסרבן לדון תורה.

השאלות לדיון

א. חלוקים הצדדים באיזה בי"ד לדון, ושני בתי הדין קבועים בעיר, ובקש התובע לדון בזבל"א

והנתבע עומד על שלו לדון בבי"ד שהתובע אינו רוצה, האם דנים את הנתבע כמסרב לד"ת.
 ב. טען התובע שבית הדין שבחר הנתבע נוגע בדבר או שיש לנתבע השפעה עליו, ודרש לדון
 בבי"ד אחר או בזבל"א, והנתבע עומד על שלו, האם כופין את הנתבע ע"י כתב סירוב.

תשובה

א. כבר הוצא צפס"ד ירושלים כרך ז עמ' קעז מש"כ החז"א סנהדרין סי' טו אות ה שמ"כ הטור צס
 הסמ"ג דהלוא יכול לזרור צי"ד אחר באותה העיר אפילו הוא קטן מאותו שזרר המלוא, ואין המלוא
 יכול לכופו, ר"ל אם אין המלוא תובע זבל"א, אבל ודאי יכול המלוא לתבוע זבל"א. ע"כ. וכן פסק בא"ת
 אגרות משה חו"מ ח"ב סי' ג: זרור ופשוט שכל בעל דין יכול לומר שרואה דוקא בזבל"א ואין יכולין לכופו
 שילך לצי"ד בלא זבל"א אף שהוא מומחה. והא דכתב הרמ"א דאם דיינים קבועים בעיר לא יכול לומר לא
 אדון לפניהם אלא בזה צורה, היה זה רק בעיירות שהיו מתמנים מהעיר, שאף הרב צי"ד לצדו נמי היה
 יכול לכופו מאחר שקבלוהו. אבל בנוא יארק ליכא דיינים קבועים שנתמנו מהעיר, וצפרט שאיכא עוד
 אגודות וחברות של רבנים שליכא אף מינוי מכל הרבנים שבעיר, ולכן כשרואה אחד מהם בזבל"א
 מוכרחין לילך בזבל"א דוקא. ע"כ. וכ"כ הגר"נ קרליץ שליט"א בתיק אחר שהוצא צפנינו, לאחר שהביא
 את דברי החז"א שזכותו של התובע לתבוע לדון בזבל"א עפ"י הגמ' בסנהדרין כג א. כתב הגר"נ"ק כי
 "זאת התורה לא תהא מוחלפת וכו'", וכי "אין ספק שבעיה"ק ירושלים יש עוד צתי דינים ו"חייבים לדון
 בזבל"א, וצקשתינו להודיע את מי הוא צורר". ע"כ.

אמנם צפס"ד מאת הגר"ע הדא"א והגר"נ ז'ולטי ז"ל, ויבצחט"א מרן הגר"ש אלישיב שליט"א מיוס כד
 מנ"א תשכ"ב בתיק מס' כגו' 102 (טרס פורסס) צענין תובע שמוכן להתדיין בכל צי"ד קבוע אחר בעיר,
 ואפילו בזבל"א, חוץ מצי"ד שמבקש הנתבע לדון צפניו מסיבות שהיו עמו, והנתבע רואה לדון דוקא
 באותו צי"ד, וטען התובע שלפי דברי החז"א הנ"ל זכותו לדרוש לדון בזבל"א, ואין לנתבע זכות שלא לדון
 עמו סס, נכתב צפסק הדין: "והנה לדעת הסמ"ג הסובר דזכותו של הנתבע לומר לצי"ד פלוני אני רואה -
 כשניהם בעיר אחת - ואין צידי התובע לכופו ולהכריחו לדון צפני הצי"ד שצחר הוא, נראה, דאף
 שהדרך הנוצח והישר היא שכל אחד יזרור לו אחד שמתוך זבל"א וזבל"א, הצע"ד לייחין להס וגס הדיינים
 כל אחד מהפך בזכות אותו שזרר (לשון הרמ"א סי' ג), מ"מ לא מלאנו שבמקרה והנתבע לא יתרצה
 לזרור לו אחד, שיכפוהו צשוטים עד שיאמר רואה אני. ועי' צרמ"א סס: אם הנתבע מערים לזרור דיין
 שאינו הגון... כופין אותו לדון צפני ג'. היינו דהכפיה היא לדונו צצי"ד של שלושה, וא"כ באופן שהוא
 רואה להתדיין צפני צי"ד מסויים, שלפי דעת הסמ"ג זכותו היא בכך, בזה שסירב להתדיין צפני זבל"א לא
 מלאנו שמפסיד זכותו וקונסים אותו, ומעצירים את הדיין לבית הדין שצחר לו התובע. וצע"ס הדין של

זבל"א נראה דהנה הרא"ש צפ"ג דסנהדרין לעק ככרוכיא "על חסרי הדעת הטועין שהדיין יש לו להפך בזכות אותו שצירר ועומד במקומו וכו' אשר לא כדוין... הדיין עלמו חלילה לו למלא סברא לזכות אס לא שיראה לי דין צרור...". ועיי' בערוה"ש סי' יג אות ד שאע"פ שהצוררים יש להם כל דיני דיינים וא"כ אסור לכל צע"ד להליע טענותיו לפני צורר שלו בלא צע"ד חצירו, מ"מ כבר נהגו שכל אחד מליע טענותיו לפני הצורר שלו, וכיון ששני הצדדים עושים כן והמנהג כן הוא הוה כאילו קבלו עליהם שני הצדדים על חופן זה ואין בזה איסור. ע"כ. ולפי"ז יולא שענין זבל"א לפי מה שנהגים שכל אחד שומע טענות הצד שאלו לפני חצירו ונכנס לענין כמענין לזכות את הצד שצחר בו, הרי נמלא שהדין יולא בעיקר עיי' השלישי המכריע ביניהם, וזה הרי משום שאם הנתבע רואה להתדיין לפני שלושה והתובע רואה להתדיין בפני אחד, כי אז לכו"ע אי אפשר לכופף את הנתבע להופיע לפני הדיין שצחר התובע, וא"כ אין להעדיף זבל"א לפי המנהג כאמור על פני צי"ד של שלושה. והסיקו שסזכות התובע לדון בזבל"א היא רק אס יכול להעמידם שידונו בעיקר הדין וכמו בית דין שאין שומעים את הצדדים זה שלא בפני זה כלל. ע"כ.

ב. יצנידין דידן שטוען התובע שהנתבע הוא בעל השפעה גדולה על חצרי בית הדין שהנתבע מתעקש לדון בפניהם, וע"כ מצקש לדון בבית זה, שגם הוא בגדר בית דין קבוע שצעיר, וכפי שקבע מרן הגר"ש אלישיב שליט"א, או בפני צוררים, והנתבע מסרב, צודאי טענתו של התובע טענה, שהרי אס היה פרכס על הליצור או אלס בעירו מוליאין אותו לדון צעיר אחרת.

אברהם דוב לויין.

ב

בעיקר הדין כשהנתבע נחשב יותר צי"ד אחד והוא בעל השפעה, כבר כתב צשו"ת מהר"י הכהן (מטארכא) חו"מ סי' צ עפ"י פת"ש צסס כנה"ג, דלאו דוקא כשהנתבע אלס מוליאין אותו ודן בעירו, אלא גם אס גדול החשובים בעירו, עיי"ש. ובקובץ הפוסקים ח"א עמ' רלא הביא חבל פוסקים שפסקו כן. וא"כ ודאי נקטינן כדעת האגרות משה בזה. אצל מלך טענה דהצי"ד לא יוכל לצנע כתב סירוב, אולי מהאגרות משה ליכא ראיה שהתובע יכול להכריח הנתבע צגין זה, בתשובת האג"מ נאמר שהנתבע לודק צכה"ג, אצל להיפך כנ"ל, הגם דמסתבר דאין לחלק ביניהם, מ"מ אין ראיה מוכרחת מתשו' האג"מ.

והנה ציסוד הדין דתובע הולך אחר הנתבע, כיון דאינו ד"ת, היכא שיש התנגשות צין דין זה לדינא ומ"ע דאורייתא של לודק לודק תרדוף הלך אחר צי"ד יפה, דין התורה מכריע וגובר על זכותו של הנתבע לקציע מקום הדין. ואס "כח הצי"ד" נכלל בגדר "צי"ד יפה", עליהם לדון צי"ד יפה, דהיינו שיש לו כח כפיה. אלא דצבר זה אינו פשוט, דהנה צשו"ע סי' יד עעי' ג מביא צסתמא י"א שאס יש שני ת"ח צעיר אחת האחד גדול מחצירו יכול אחד מצעלי דינים לומר לא אדון צפני זה אללא צפני זה ואע"פ שהוא קטן

ממנו כיון שגניהם צעיר אחת. וקשה כילד מתקיים באופן כזה דין לך לך תרדוף, ואיך יכול לטעון שרולה צי"ד פחות במעלה. ואולי דהוא טוען שיש לו איזו סיבה לתלות שהצי"ד הקטן בחכמה ילליח כאן להגיע לדין אמת, דאילוי בלי טענה כלל אינו יכול לומר כן. ולי"ע.

ובאמת הא דנפסק בשו"ע דיכול לדחות לצי"ד קטן, עיי' בתומים וזנה"מ שהטעם דצעיר אחת אם יסתפק להם הדין ישאלו להצי"ד המופלג. ויש לעיין לפי"ז בזה"י דלא שכיח דבר כזה מחמת ריבוי הפוליטיק והסקר וכו', א"כ לא יוכל לטעון לצי"ד קטן אנו רולה. אך עיי' בישיבת ישראל שם שהטעם דדוקא צמופלג הרבה ממנו חין יכול לדחות מלדון לפניהם משא"כ באינו מופלג. ולפי"ז קשה לשער זאת בזמנינו [ולכאורה דינים אלו ניהגים גם כשפוסקים בפשרות, דגם הפשרה לריכה להיות קרובה לדין].

ועוד, לדעת הרמ"ך סנהדרין פ"ו ה"ז, שהצי"ד הפרישה סי' יד ס"ק א', דדין עצד ליה לאיש מלוה שמשום זה יכול לומר המלוה נלך לצי"ד הגדול וכופין את הלואה ועולה עמו, נאמר גם בשאר תוצע ונתצע, א"כ ה"ה צני"ד. ואף לדעת הפרישה והצ"ח שם שסוצרים עצד ליה דוקא בלוה נאמר, מ"מ לד"ה הטעם דלא יוליא מנה על מנה שייך גם בשאר תוצע ונתצע, וכיון שצני"ד שרולה הנתצע יש "סחצת", זכותו של התוצע להוליכו לצי"ד שאין בו סחצת, שהרי זה בגדר לא יוליא מנה על מנה, צפרט דיש כאן חשש שצני"ד ההוא ירחיס ממנו ושאר הטעמים שהוזכרו לעיל. צהלטרף כל הני טעמים נראה דלודק התוצע. (ובדרך מליאה על משקל הלשון "מה כח צי"ד יפה" שמלינו צש"ס, הרי שיופי של צי"ד תלוי גם בכוחו, וזה כלול ב"הלך אחר צי"ד יפה", יפה צכה צי"ד. ועיי' סנהדרין ה' א' לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גלויות שבצבל שרדין את העם בצבט, הרי דזה נחשב למעלה כצני"ד).

ומה שהצי"ד כת"ר רחיה מהדין שכתבו הפוסקים דמי שאינו רולה לחתום על הקמפרמים דנקרא סרבן, זה דוקא כשידיע שרולה להשמט מכפייה, אבל כאן הרי תולה בסיבה אחרת, ואנו רוליס לדעת האם אפשר להכריחו לזה.

ובענין צבל"א, אם ירלה הנתצע לדון בצבל"א לכאורה עדיין יוכל התוצע לטעון שלצבל"א חסר כח כפיה, כיון שאין בכוחם להוליא כתב סירוב. אבל כאמור מכל הסיבות והנימוקים שפירט התיצע היא כן מעונין בצבל"א, א"כ הדין דהנתצע מחוייב לזה.

שמשון גרוסמן.